Европейски парламент
2024 – 2029

ПРИЕТИ ТЕКСТОВЕ

P10_TA(2026)0024

Опит за превземане на публичното радиоразпръскване в Литва и заплаха за демокрацията в Литва

Резолюция на Европейския парламент от 22 януари 2026 г. относно опита за превземане на публичното радиоразпръскване в Литва и заплахата за демокрацията в Литва (2026/2568(RSP))

Европейският парламент,

– като взе предвид членове 2 и 7 от Договора за Европейския съюз (ДЕС),

– като взе предвид Договора за функционирането на Европейския съюз, и по-специално членове 114 и 258 от него,

– като взе предвид Хартата на основните права на Европейския съюз, и по-специално член 11 от нея,

– като взе предвид Регламент (ЕС) 2024/1083 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 г. за създаване на обща рамка за медийните услуги на вътрешния пазар и за изменение на Директива 2010/13/ЕС[1] (Европейски акт за свободата на медиите, ЕАСМ), по-специално членове 5 и 21 от него,

– като взе предвид практиката на Съда на Европейския съюз и на Европейския съд по правата на човека в областта на свободата на медиите,

– като взе предвид Протокол № 29 за системата на публичното радиоразпръскване в държавите членки[2],

– като взе предвид съдебната практика на Конституционния съд на

---

1 ОВ L, 2024/1083, 17.4.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj.

2 ОВ C 326, 26.10.2012 г., стр. 312, ELI: http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/pro_29/oj.

Република Литва относно конституционния статут и независимостта на националния обществен радио- и телевизионен оператор, и по-специално неговите решения от 21 декември 2006 г., 16 май 2019 г. и 3 ноември 2020 г.,

– като взе предвид актуализирания списък с критерии за принципите на правовата държава на Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианската комисия) и инструментариума на Европейския съюз в областта на принципите на правовата държава,

– като взе предвид неотдавнашните законодателни промени в Литва, които засягат модела на финансиране на националния обществен радио- и телевизионен оператор и имат за цел да опростят процедурите за освобождаване от длъжност на неговия генерален директор,

– като взе предвид годишния доклад относно върховенството на закона на Комисията, по-конкретно доклада относно върховенството на закона за 2025 г. и специално главата по държави относно ситуацията в областта на върховенството на закона в Литва (SWD(2025)0915),

– като взе предвид член 136, параграфи 2 и 4 от своя Правилник за дейността,

А. като има предвид, че свободните, независими и плуралистични медии са един от основните стълбове на демокрацията, принципите на правовата държава и защитата на основните права в рамките на ЕС; като има предвид, че отслабването на националните обществени радио- и телевизионни оператори подкопава стандартите за свобода на медиите в момент, когато дезинформацията, външната намеса и политическата поляризация се засилват;

Б. като има предвид, че доставчиците на медийни услуги със задължение за обществена услуга изпълняват ключова роля за осигуряването на достъп до безпристрастна информация, защитата на плурализма, упражняването на контрол върху властимащите, търсенето на отговорност от държавните органи, борбата с дезинформацията и осигуряването на възможност за информирано демократично участие; като има предвид, че тези функции могат да бъдат ефективно изпълнявани само когато бъде напълно гарантирана институционалната и редакционната независимост на радио- и телевизионния оператор със задължение за обществена услуга;

В. като има предвид, че реформите, засягащи доставчиците на медийни услуги със задължение за обществена услуга, следва да се предприемат по прозрачен и приобщаващ начин, в консултация със съответните заинтересовани лица, включително

журналисти, гражданското общество и медийни експерти, и в съответствие с правото на ЕС;

Г. като има предвид, че доставчиците на медийни услуги със задължение за обществена услуга изпълняват особена роля на вътрешния пазар на медийни услуги, като гарантират, че гражданите и предприятията имат достъп до разнообразно съдържание, включително качествена информация и безпристрастно и балансирано медийно отразяване, и следователно са от съществено значение за отстояването на основното право на свобода на изразяване на мнение и свобода на информация, като дават възможност на хората да търсят и получават разнообразна информация, както и за насърчаването на ценностите на демокрацията, културното многообразие и социалното сближаване;

Д. като има предвид, че за независимото функциониране на доставчиците на медийни услуги със задължение за обществена услуга са необходими стабилни национални правни гаранции, за да се защити тяхната редакционна и институционална независимост и да се гарантира безпристрастното предоставяне на плуралистична информация и плуралистични мнения; като има предвид, че съгласно член 3 от ЕАСМ държавите членки трябва да зачитат правото на гражданите на достъп до плуралистично, независимо от редакционна гледна точка медийно съдържание, което е от полза за свободния и демократичен дискурс; като има предвид, че член 5 от ЕАСМ конкретизира тези изисквания, като определя задължителни гаранции за прозрачни и обективни процедури за назначаване и освобождаване от длъжност на директора или членовете на управителния съвет на обществените доставчици на медийни услуги, включително разпоредби, които гарантират, че всяко преждевременно освобождаване от длъжност представлява изключение, трябва да бъде надлежно обосновано, обвързано е с условието за предварително уведомяване и подлежи на съдебен контрол; като има предвид, че член 5, параграф 3 от ЕАСМ задължава държавите членки да гарантират, че „процедурите за финансиране на доставчиците на медийни услуги със задължение за обществена услуга се основават на предварително определени прозрачни и обективни критерии“, като предоставят подходящи, устойчиви и предвидими финансови ресурси, съобразени с тяхната мисия за обществена услуга, и гарантират редакционната им независимост; като има предвид, че съгласно член 21 от ЕАСМ всички законодателни, регулаторни или административни мерки, предприети от дадена държава членка, които могат да засегнат медийния плурализъм или редакционната независимост, трябва да бъдат надлежно обосновани и пропорционални;

Е. като има предвид, че в своята реч за състоянието на Съюза

от 2025 г. председателят на Комисията подчерта, че упадъкът на традиционните и независимите медии в някои части на ЕС е създал „новинарски пустини“, в които дезинформацията процъфтява, което представлява сериозен риск за демокрацията; като има предвид, че тя подчерта, че независимите медии са от съществено значение за търсенето на отговорност от властимащите и за предотвратяването на корупцията и че тяхното овладяване често е първата стъпка в наръчника на авторитарните режими, което дава възможност за отстъпление от демокрацията и корупция при липса на обществен контрол;

Ж. като има предвид, че опитът в няколко държави членки и по света показва, че опитите за овладяване на обществените медии могат да представляват ранна стъпка към по-широкообхватно отстъпление от демокрацията;

З. като има предвид, че съгласно Конституцията на Република Литва на националния обществен радио- и телевизионен оператор е възложена специална мисия от обществен интерес да гарантира, че обществото е надлежно информирано на национално равнище по начин, който насърчава конституционните и общите човешки ценности; като има предвид, че съгласно Конституцията на Република Литва при изпълнението на тази конституционно възложена мисия дейността на националния обществен радио- и телевизионен оператор трябва да се основава на принципите на плуралистична демокрация, обективност, безпристрастност и зачитане на човешкото достойнство и основните права, включително свободата на убежденията и тяхното изразяване;

И. като има предвид, че Конституционният съд на Република Литва постанови, че конституционната мисия на националния обществен радио- и телевизионен оператор предполага неговата независимост и че всеки модел на контрол трябва да продължи да бъде съвместим с независимостта на радио- и телевизионния оператор и трябва да не представлява цензура или политическа намеса;

Й. като има предвид, че след парламентарните избори в Литва през 2024 г. беше сформирана управляваща коалиция, която включва крайнодясната популистка политическа партия „Nemunas Dawn“; като има предвид, че на 25 април 2024 г. Конституционният съд на Република Литва констатира, че лидерът на тази партия е извършил грубо нарушение на Конституцията и нарушение на конституционната клетва, като е направил антисемитски изявления и изявления, подбуждащи към омраза; като има предвид, че впоследствие тези констатации бяха потвърдени от първоинстанционен съд; като има предвид, че нито управляващата коалиция, нито партията „Nemunas Dawn“ са се разграничили от тези действия; като има предвид,

че лидерът на партията „Nemunas Dawn“ продължава да изпълнява важна роля в рамките на управляващото мнозинство и активно да насърчава кампания, насочена срещу Литовското национално радио и телевизия (LRT);

К. като има предвид, че литовският министър-председател, излъчен от тази управляваща коалиция, беше принуден да подаде оставка през юли 2025 г. след разкрития на разследващи журналисти, включително репортажи на LRT, които породиха сериозни опасения във връзка с твърденията за негово участие в корупционни практики; като има предвид, че по-късно през 2025 г. законодателни инициативи, засягащи финансирането и управлението на LRT, породиха опасения на национално и международно равнище по отношение на свободата на медиите и институционалната независимост;

Л. като има предвид, че по инициатива на членове на управляващото парламентарно мнозинство на Националната сметна палата на Литва беше възложено да извърши цялостен одит на изпълнението на LRT, като направи оценка на неговите дейности за периода 2021—2024 г. по отношение на икономичността, ефикасността и ефективността; като има предвид, че в своите заключения Националната сметна палата установи, че по-голямата част от стратегическите и оперативните показатели за ефективност на LRT са постигнати на равнище от най-малко 90 % и че планирането и използването на финансовите ресурси на LRT са обосновани и прозрачни, като има някои аспекти, във връзка с които трябва да се предприемат мерки, например обществените поръчки и процедурите за набиране на персонал; като има предвид, че препоръките, съдържащи се в одита, имаха за цел по-нататъшно подобряване на вътрешните процедури и не включваха препоръки за каквито и да било промени в модела на финансиране, управленската структура или ръководството на LRT, нито изискваха каквито и да било политически или институционални действия в това отношение; като има предвид, че след констатациите на Националната сметна палата последваха нови действия, включително припокриващи се инспекции, искания, отправени към други държавни органи за проверка на дейностите на LRT, и многократни публични атаки срещу ръководството на LRT; като има предвид, че някои медийни и журналистически организации предупредиха, че констатациите от одита са били погрешно представени на обществеността и използвани избирателно в политическия дискурс; като има предвид, че нито препоръките от одита, нито други аргументи могат да обосноват законодателни мерки, които противоречат на Конституцията на Литва и на ЕАСМ;

М. като има предвид, че на 27 ноември 2025 г. Сеймът (Парламентът на Литва) прие изменения на Закона за литовското

национално радио и телевизия, като замрази бюджета на LRT за периода 2026–2028 г. на равнището от 2025 г. (79,6 милиона евро) и намали бъдещия дял от данъчните приходи, заделяни за него, което води до структурно и дългосрочно намаляване на публичното финансиране; като има предвид, че тези изменения бяха внесени малко преди приемането им и бяха приети непосредствено преди началото на нова финансова година и без подходящо обсъждане, което породи сериозни опасения сред заинтересованите лица в сферата на свободата на медиите по отношение на правната сигурност, легитимните очаквания и спазването на принципа *vacatio legis* (осигуряване на период от време между приемането на даден законодателен акт и неговото влизане в сила), присъщ на принципите на правовата държава;

H. като има предвид, че впоследствие бяха внесени законопроекти, с които се отслабват предпазните мерки по отношение на предсрочното освобождаване на генералния директор на LRT от Съвета на LRT, две трети от който (8 от общо 12 членове) се назначават от държавните органи, по-конкретно от президента и Сейма, които назначават по четирима членове; като има предвид, че тези проектозакони предлагат да се замени квалифицираното мнозинство, необходимо за освобождаване от длъжност на генералния директор, с обикновено мнозинство, да се премахне изискването за обосноваване на обществения интерес и да се въведе тайно гласуване в Съвета на LRT;

O. като има предвид, че тези законодателни инициативи бяха внесени и придвижени по ускорени процедури при липсата на обективно обосновани извънредни обстоятелства, като по този начин се подкопават прозрачността, приобщаващият характер и пълноценното участие на заинтересованите лица и гражданското общество и не се спазват стандартите на ЕС и конституционните стандарти за отговорно управление; като има предвид, че Съветът на Европа, Европейският съюз за радиоразпръскване, международни журналистически организации, Правният отдел на Сейма, литовската национална комисия за ЮНЕСКО и представителят на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) по въпросите на свободата на медиите предупредиха, че тези мерки значително засилват уязвимостта на LRT спрямо политически натиск; като има предвид, че Специалната следствена служба на Република Литва (националният орган за борба с корупцията) установи рискове, свързани с корупция, в своята оценка на предложените законодателни изменения и заключи, че въвеждането на тайно гласуване за освобождаването от длъжност на генералния директор на LRT може да се окаже несъвместимо с принципите на прозрачност, откритост и публична отчетност, които са в основата на демократичното управление и върховенството на закона;

П. като има предвид, че предложените изменения изглежда са насочени срещу действащия генерален директор на LRT, както е видно от публични изявления, направени по време на законодателния процес, в които се изразява недоволство от нейната работа и изрично се посочва намерение да се създадат условия за отстраняването ѝ от длъжност; като има предвид, че законодателство, насочено срещу конкретно лице (законодателство ad personam), е несъвместимо с принципите на правовата държава, включително правната сигурност, общия характер на законите и забраната за произволно упражняване на власт;

Р. като има предвид, че на 9 декември 2025 г. служителите на LRT стачкуваха, за да протестират срещу тези промени, които според тях „ще премахнат гаранциите, защитаващи независимостта на LRT“, като има предвид, че опитите за поемане на контрола над LRT предизвикаха вълна на обществена мобилизация, като десетки хиляди граждани протестираха във Вилнюс на 9 декември и от 16 до 18 декември 2025 г., а над 140 000 граждани подписаха публична петиция срещу законодателните инициативи, като по този начин демонстрираха широката обществена загриженост за свободата на медиите и демократичните стандарти в Литва;

С. като има предвид, че Европейският парламент носи отговорност да бъде солидарен с гражданското общество, защитаващо демократичните ценности, включително свободата на изразяване, на медиите и на събранията, и да действа решително, когато в рамките на ЕС възникнат системни рискове за демокрацията, принципите на правовата държава и свободата на медиите;

Т. като има предвид, че след спирането на ускорените законодателни инициативи беше създадена парламентарна работна група, която да проучи модела на управление на LRT; като има предвид, че Сдружението на професионалните журналисти и инициативна група журналисти от LRT отказаха да участват, като посочиха като причина за това липсата на диалог, избирателно отправените покани и изявленията, според които оспорени по-рано изменения ще бъдат разгледани отново; като има предвид предупрежденията от страна на посочените организации, че този процес поражда риск от легитимиране на политическа намеса под прикритието на консултация и създаване на възможност за подновени опити за непряка цензура и отслабване на гаранциите за редакционната независимост;

У. като има предвид, че в контекста на текущите законодателни инициативи, засягащи управлението на LRT, бяха отправени критики към LRT за това, че използва ефирно време и ресурси за протестни действия на журналисти в защита на свободата на

изразяване на мнение, включително излъчването на минути мълчание; като има предвид, че съществува риск подобни изявления да допринесат за политически натиск и да подействат обезкуражаващо на редакционната независимост;

Ф. като има предвид, че според платформата на Съвета на Европа за безопасност на журналистите финансирането за медии със задължение за обществена услуга, заделяно от Литва въз основа на БВП, вече е едно от най-ниските в ЕС, а LRT предупреди, че продължителните финансови ограничения ще възпрепятстват законово възложената му роля на основен източник в страната на комуникация при кризи и извънредни ситуации, включително способността му да поддържа непрекъснато излъчване по време на извънредни ситуации на национално равнище,

Х. като има предвид, че в своя доклад относно върховенството на закона за 2025 г. Комисията отправи към Литва специфични за всяка държава препоръки, като призова страната да продължи усилията си за укрепване на независимостта, стабилното финансиране и прозрачното управление на медиите със задължение за обществена услуга, включително предоставянето на гаранции срещу политическо влияние при процедурите за назначаване и освобождаване от длъжност;

Ц. като има предвид, че LRT поиска от Венецианската комисия на Съвета на Европа спешно становище относно разглежданите изменения; като има предвид, че Венецианската комисия реши да изготви спешно становище относно съответните законодателни изменения, като подчерта сериозността на положението; като има предвид, че Венецианската комисия посети Литва на 19 и 20 януари, за да направи оценка на положението;

1. признава и оценява съществената роля на обществените медии, по-специално на националните доставчици на медийни услуги със задължение за обществена услуга, за отстояването и насърчаването на ценностите, залегнали в член 2 от ДЕС, и за борбата с дезинформацията, пропагандата и други форми на манипулиране на информация, като по този начин се гарантира плуралистична и устойчива демокрация; подчертава, че независимите и заслужаващи доверие медии са абсолютно необходими за демократичната отчетност, тъй като дават възможност на гражданите да упражняват контрол върху властимащите и да откриват корупция и злоупотреби със служебно положение; подчертава, че отслабването на независимите медийни екосистеми отслабва демократичната отчетност, улеснява разпространението на дезинформация и корупцията и отслабва способността на гражданите да търсят отговорност от властимащите;

2. отбелязва, че опитите за поляризиране на обществото, отслабване на доверието в демократичните институции и подкопаване на независимите медийни екосистеми обслужват целите на хибридната война, водена от Руската федерация и други враждебни сили срещу ЕС и неговите държави членки, чийто стремеж е да бъде подкопана демократичната устойчивост; подчертава, че силните независими обществени радио- и телевизионни оператори са ключова линия за защита срещу подобна враждебна намеса;

3. призовава Комисията и държавите членки да признаят разследващата журналистика за основен компонент на демократичната устойчивост и да гарантират, че медиите със задължение за обществена услуга са структурно и финансово в състояние да подкрепят разследващата журналистика, включително дългосрочни и изискващи големи ресурси разследвания, и че журналистите са защитени от всякаква форма на политически натиск, сплашване или ответни действия, било то пряко или непряко, в отговор на законното упражняване на професионалните им задължения;

4. изразява пълна солидарност с литовските журналисти, LRT и представителите на гражданското общество, защитаващи свободата на медиите, включително институционалната и редакционната независимост на LRT;

5. осъжда всички опити за подкопаване на независимостта на LRT, включително законодателните и административните мерки и политическия натиск, имащи за цел установяване на политически контрол върху LRT;

6. счита, че замразяването и намаляването на финансирането на LRT, при липсата на обективна икономическа необходимост, представлява политически натиск, несъвместим с конституционните гаранции и член 5, параграф 3 от Европейския акт за свободата на медиите (ЕАСМ);

7. счита, че предложените изменения за отслабване на предпазните мерки по отношение на предсрочното освобождаване от длъжност на генералния директор на LRT пораждат риск да се създадат условия за произволна политическа намеса и са несъвместими както с конституционните гаранции, така и с европейските стандарти за независимост на медиите със задължение за обществена услуга, включително член 5, параграф 2 от ЕАСМ;

8. решително осъжда всяка форма на политизирано законодателство ad personam и припомня, че законите, предназначени да бъдат насочени към конкретни лица поради независимото изпълнение на техните професионални дейности,

са несъвместими с принципите на плуралистичната демокрация и с принципите на правовата държава;

9. подчертава, че за използването на ускорени законодателни процедури за тези изменения няма обективни и конституционно обосновани причини, то не гарантира прозрачност, приобщаващ характер и пълноценно участие на основните заинтересовани лица и гражданското общество и не отговаря на изискванията за прозрачна, отчетна, приобщаваща и демократична законодателна процедура, присъща за върховенството на закона и европейските най-добри практики за законодателния процес;

10. настоятелно призовава литовския Сейм да отхвърли разглежданите изменения, включително снижаването на прага за освобождаване от длъжност на генералния директор на LRT, премахването на изискването освобождаването от длъжност да се основава на обективни съображения от обществен интерес и въвеждането на тайно гласуване, както и да гарантира, че законодателните изменения, ако са необходими, се приемат само след като Венецианската комисия издаде своето становище, и че те са в съответствие с ЕАСМ и препоръките на Венецианската комисия и представителя на ОССЕ по въпросите на свободата на медиите;

11. призовава Сейма и литовското правителство да сведат до минимум политическото влияние при формирането на Съвета на LRT, включително като намалят броя на местата, разпределени за назначените политически органи, и като установят подходящи професионални изисквания за членовете на Съвета; освен това призовава литовския Сейм и литовското правителство да се въздържат от приемане и отмяна на вече приети законодателни мерки и бюджетни рамки, които подкопават независимостта на LRT, и да гарантират стабилно, предвидимо и адекватно финансиране за него в съответствие с изискванията на ЕАСМ, по-специално тези, които нарушават член 5 от ЕАСМ по отношение на защитата на управлението на медиите със задължение за обществена услуга от политическо уволнение и гарантирането на стабилно финансиране на обществен радио- и телевизионен оператор;

12. изисква от Комисията да наблюдава всички промени, свързани със свободата на медиите и независимостта на обществените медии в Литва, да извърши оценка на съответствието на приетите и предстоящите изменения с ЕАСМ и с принципите на правовата държава, да информира съответно литовските органи и в случай на несъответствие да използва всички инструменти, включително производствата за установяване на нарушение и инструментариума на ЕС в областта на принципите на правовата държава;

13. приканва литовските органи да засилят широките и прозрачни консултации с гражданското общество, медийните специалисти и европейските институции относно управлението и финансирането на медиите със задължение за обществена услуга; приканва политическите партии внимателно да разгледат предложените изменения на Закона за LRT и да гарантират, че всички бъдещи законодателни промени са предмет на обществена консултация, включително информация от национални и международни журналисти, организации за свободата на медиите и ръководството на LRT;

14. припомня, че опитът на други държави членки и по света показва, че опитите за овладяване на медиите със задължение за обществена услуга често са първият етап от по-широкообхватно отстъпление от демокрацията, което води до подкопаване на свободата на медиите, независимостта на съдебната власт и почтеността на изборите; отбелязва с голяма загриженост, че обществените медии и обществените радио- и телевизионни оператори в цяла Европа все по-често биват подлагани на политически и идеологически атаки, кампании за оклеветяване, сплашване и опити за подкопаване на редакционната им независимост и стабилното им финансиране от страна на крайно десни действащи лица, които се стремят да отслабят независимата журналистика и демократичните принципи на взаимозависимост и взаимоограничаване;

15. припомня важната роля, която изпълняват обществените радио- и телевизионни оператори за запазването на плурализма в медиите, както се подчертава в Протокол № 29 към Договорите; призовава държавите членки да осигурят на обществените радио- и телевизионни оператори подходящи финансови и технически средства, за да изпълняват те своята социална функция и да служат на обществения интерес; призовава освен това държавите членки да гарантират редакционната независимост на обществените радио- и телевизионни оператори, като ги предпазват посредством ясно определени регулаторни рамки от всякакви форми на държавна, политическа или търговска намеса и същевременно гарантират пълна автономност и независимост на управлението на всички публични органи и субекти, които упражняват правомощия в областите на радио- и телевизионното разпръскване и далекосъобщенията;

16. подчертава, че гарантирането на независимостта на обществените медии е споделена европейска отговорност и съществено условие за доверието в ЕС като общност, основана на демокрацията, принципите на правовата държава и основните права;

17. приветства ангажимента на Комисията да укрепва устойчивостта

на медиите в целия ЕС, включително чрез увеличаване на финансирането и целенасочена подкрепа за независимите, местните и обществените медии; подчертава, че тази подкрепа е от съществено значение, за да бъде предотвратено отстъплението от демокрацията и да се гарантира информирано гражданско участие;

18. възлага на своя председател да предаде настоящата резолюция на Комисията, на Съвета, на Сейма, президента и правителството на Република Литва, както и на Съвета на Европа.